

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาอุดมศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้มีการปรับฐานความคิดหรือกระบวนทัศน์โดยให้คน ชุมชน และสังคม เป็นแกนหลักของการพัฒนาแล้ว ปรับระบบอุดมศึกษาให้มีการพัฒนาเป็นหลักเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่งและอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีความสุข สร้างองค์ความรู้ให้เป็นที่พึ่งพาได้ รวมทั้งสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยั่งยืน ดังนั้น จุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาอุดมศึกษา คือ ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เป็นการพัฒนางานที่ยึดคนชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีดุลยภาพทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมให้คนไทยรู้เท่าทันโลก สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ความเป็นไทย (แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9, 2545) จากหลักการดังกล่าว การพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่นำชุมชนและสังคมเป็นฐานหลักที่สำคัญในการกำหนดกลไก และมาตรการในการพัฒนา ความมั่นคงและความเข้มแข็งของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองและมีความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมสามารถพัฒนาตนเองให้ไปในทิศทางที่พึงประสงค์ได้ โดยกลไกหลักจึงประกอบด้วย การปรับปรุงวิธีการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาโดยยึดชุมชนและท้องถิ่นเป็นหลัก ทั้งการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยปรับบทบาทในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ตลอดจนการส่งเสริมการจัดตั้งสถาบันการศึกษาของท้องถิ่น (แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9, 2545)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาวิจัย การพัฒนาหลักสูตรการอบรมเกษตรกรอินทรีย์ สำหรับชาวนาไทย โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ ด้วยหลักการเหตุผลหลายประการ ได้แก่ (1) ภารกิจของมหาวิทยาลัย (2) เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการบริการวิชาการแก่ชุมชนในท้องถิ่น (3) ความสำคัญของเกษตรกรอินทรีย์ (4) นโยบายปรับโครงสร้างการเกษตรของรัฐบาล (5) งานฝึกอบรมเกษตรกรโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (6) วัฒนธรรมชาวนาไทย

1. ภารกิจของมหาวิทยาลัย

ตามหลักการสากล ซึ่งประเทศไทยนำมาใช้ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน ภารกิจ (mission) ของมหาวิทยาลัยมี 4 ประการ ได้แก่ การสอน การวิจัย การบริการชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (Kerr, 1994) งานวิจัยนี้เน้นภารกิจประการที่ 3 และ 4 คือ การบริการวิชาการแก่ชุมชนเน้นเฉพาะชาวนา และการสืบสานทำนุบำรุงวัฒนธรรมชาวนาไทย

ภารกิจอุดมศึกษา เป็นบทบาทและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาทุกระบบการศึกษา พึงปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับสูงที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้เป็น ผู้ใหญ่ พร้อมทั้งรับผิดชอบต่อการดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่อย่างมีคุณภาพ และก่อให้เกิดการ เรียนรู้ในชุมชน มีบทบาทในการแก้ปัญหาของสังคม ประเทศ ภูมิภาค และโลก ตลอดจนช่วยพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญญา และจริยธรรมของบุคคลและสังคมเพื่อนำไปสู่สันติสุข เสรีภาพ การยอมรับนับถือ สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย (พรชูลี อาชวอำรุง, 2546)

นอกจากนั้น ค่านิยมหลักของสถาบันยังเน้นการทำงานเพื่อความอยู่ดี มีสุขของ ประชาชนในท้องถิ่นและในชาติทางด้านปัญญา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2546)

ยูเนสโก สหประชาชาติ ให้แนวทางการปฏิบัติภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาที่สอดคล้อง กับการจัดการหลักสูตรและการสอนเพื่อฝึกอบรมวิชาชีพในชุมชน เช่นกัน โดยเน้นการให้การศึกษา การฝึกฝนทางวิชาชีพ เพื่อให้เป็นปัจจุบันและตอบสนองความต้องการในอนาคต ในงานวิจัยนี้ คือ การเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากเกษตรเคมี สู่เกษตรอินทรีย์ ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนของเกษตรกร และให้โอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อสามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้ อย่างจริงจัง มีวิสัยทัศน์โลก และสร้างสมรรถนะในตน สร้างความก้าวหน้าและเผยแพร่ความรู้โดย การบริการชุมชน เพื่อช่วยเหลือสังคมด้านพัฒนาวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนช่วยให้เข้าใจ ดีความ อนุรักษ์ ขยายวง ส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ในบริบทของวัฒนธรรมพหุคูณและความหลากหลาย (UNESCO, 1998; ชัยอนันต์ สมุทวนิช และคณะ, 2545)

2. เอกลักษณะของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการบริการวิชาการแก่ชุมชนในท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่น จึงต้องมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อให้สอดคล้องตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย ราชภัฏตามพระราชบัญญัติและพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ คือ มหาวิทยาลัย ฯ ต้องผูกพันกับ ท้องถิ่นอย่างเหนียวแน่น ต้องรู้จักข้อมูลปัญหาของท้องถิ่นเป็นอย่างดีที่จะโยงเอาสาระวิชาด้วยการ จัดการศึกษา และกิจกรรมทั้งปวงให้สามารถนำเข้าไปบูรณาการกับข้อมูล และสามารถช่วย แก้ปัญหาของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นผสมผสาน กับภูมิปัญญาสากล ในการแก้ปัญหาของกลุ่มคนในแต่ละท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เรื่องชัย ทรัพย์นรินทร์, 2544) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาเกษตรกร การพัฒนาผู้นำเกษตรกร และ เกษตรกรรุ่นใหม่เป็นภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เน้นเรื่องนี้เป็นสำคัญมากกว่าการศึกษาใน ระดับอื่น ๆ รองลงมา

อนึ่ง มหาวิทยาลัยหลักซึ่งทำการศึกษาอบรมและวิจัยด้านการเกษตร นั้นมี 3 มหาวิทยาลัย/กลุ่มมหาวิทยาลัย คือ 1) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมนคล และ 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันอย่าง ชัดเจน กล่าวคือ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำหนึ่งทางการสอนและวิจัยเกษตรศาสตร์ระดับชาติ และเป็นมหาวิทยาลัยระดับมาตรฐานสากล เน้นการผลิตนักวิชาการเกษตรและนักวิจัยเกษตรเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เป็นสำคัญ มิได้เน้นท้องถิ่นและชุมชน (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มีหลายวิทยาเขตครอบคลุมทั่วประเทศ และลักษณะการเรียนการสอนและพันธกิจที่ปรากฏในเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจนว่าเน้นการพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ให้ได้มาตรฐานสากล สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและสังคมโลก ไม่เน้นภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงไม่ครอบคลุมการฟื้นฟูวัฒนธรรมชาวไทยและการอบรมชาวอินทรี (http://th.wikipedia.org/wiki)

ดังนั้น **มหาวิทยาลัยราชภัฏ** จึงเป็นกลุ่มมหาวิทยาลัยที่เหมาะสมที่สุดในการจัดหลักสูตรอบรมเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนา อันสอดคล้องกับปณิธานที่เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อชุมชนและเน้นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน ประกอบกับนโยบายพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งด้วย อีกทั้งยังสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยมีเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงเป็นต้นนำ และเป็นฐานในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในอนาคต และยังสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการ ด้วยการเพิ่มบทบาทของภาครัฐเพื่อสนับสนุนชุมชนให้มีส่วนร่วมและโอกาสในการศึกษาให้มากขึ้น โดยสนับสนุนหลักสูตรการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบที่สอดคล้องกันด้วยศักยภาพและภูมิปัญญาของท้องถิ่น รวมทั้งจัดระบบการถ่ายทอดความรู้ให้แพร่หลาย จึงมีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น (สุดารัตน์ ชาญเลขา, 2545)

ปัจจุบัน ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมมีความซับซ้อนและการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายในสังคม การพัฒนาที่ผ่านมามีภาคประชาชนเติบโตและมีศักยภาพมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงานในโครงการของรัฐและบริการจัดการชุมชน อีกทั้งภาครัฐมีความสามารถจำกัด จำเป็นต้องเปิดโอกาสและส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนและสังคมได้มีส่วนเข้ามาแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

จากภาพรวมในแผนพัฒนาฯ พบประเด็นหลักของการพัฒนา มุ่งเน้นที่ประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ภาครัฐต้องเปิดโอกาสและแนวทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานบริหารจัดการในด้านต่างๆ ของประเทศ ทรัพยากรมนุษย์คือ หัวใจของการพัฒนาประเทศอันดับแรก เมื่อประชาชนได้รับการพัฒนาและได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปรับปรุง ร่วมพัฒนา นโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติก็จะดำเนินไปใน ทิศทางเดียวกันได้ต่อไป

ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษากับประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สถาบันอุดมศึกษาทั้งหลายถือเป็นภารกิจ เนื่องจากความสัมพันธ์ (relationship) มีความหมายถึงถึง

สิ่งที่ผูกพันและเกี่ยวข้องกันจนยากที่จะแยกจากกันได้ เพราะทั้งสองสิ่งต่างเป็นเหตุและเป็นผลของกันและกันโดยความสัมพันธ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540)

ดังนั้น งานวิจัยนี้ จึงเป็นการสำรวจการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ เพื่อให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ

3. ความสำคัญของเกษตรอินทรีย์

ในวงการเกษตรและเป็นสาระสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน ประเทศ และโลก เป็นผลจากการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ การผลิตอาหาร จากเกษตรเคมีสู่เกษตรอินทรีย์ โดยยึดสุขภาพประชาชน และการทำงานบำรุงรักษาระบบนิเวศวิทยา เป็นหลักสำคัญ

จากรายงานของ International Trade Center (UNCTAD/WTO) ประเมินการว่าตลาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์โลกมีมูลค่าประมาณ 13,500 ล้านดอลลาร์ต่อปี (ข้อมูลปี 1998) โดยมีอัตราการเติบโตรวดเร็วมากที่สุดคือประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ต่อปี และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จนคาดการณ์ว่าผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์จะเป็นกระแสโลกที่โดดเด่นและมีมูลค่าทางการค้าที่มหาศาลในอนาคตอันใกล้ การที่สังคมโลกได้ตื่นตัว และให้ความสำคัญต่อเรื่องสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากทำให้นานาชาติยอมรับว่า ผลผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นผลผลิตที่ดีที่สุดทั้งต่อผลผลิต และผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม ประเทศในแถบยุโรปมีกระแสสำคัญเกี่ยวกับอาหารคือ "true food is organic" ในประเทศสหรัฐอเมริกาถึงกับมีคำกล่าวกันว่า "จากนี้ต่อไปสิ่งเรียกว่าอาหารได้นั้นจะต้องเป็นอาหารแบบเกษตรอินทรีย์เท่านั้น" จากการศึกษาวิจัยโดยกระทรวงเกษตรของสหรัฐ (USDA) พบว่า กว่าร้อยละ 60 ของแม่บ้านในสหรัฐนิยมซื้อพืชผลและสินค้าอาหารแบบเกษตรอินทรีย์มาบริโภคในครัวเรือนแทนอาหาร แบบที่เคยบริโภคมาแต่เดิม ตลาดอาหารเกษตรอินทรีย์ของสหรัฐจากปี 1980 มีมูลค่า 180 ล้านดอลลาร์ ขยายเป็น 4,200 ล้านดอลลาร์ในปี 1997 และ 6,600 ล้านดอลลาร์ในปี 2000 ในประเทศญี่ปุ่นมียอดจำหน่ายรวมประมาณปีละ 300,000 ล้านดอลลาร์ (2,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศผลผลิตและส่งออกอาหารที่สำคัญของโลก เปรียบเสมือนห้องครัวของโลก จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการผลิต และตลาดการค้าเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นตลาดใหม่นี้ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตรและอาหารของไทยเป็นอย่างดี (สมศักดิ์ อาศรัยจ้าว, 2546)

ตั้งแต่ปี 2547 ประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตทางการเกษตรตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญธนาคารโลก โดยอาศัยปัจจัยการผลิตสมัยใหม่ ผลปรากฏว่า แม้มีพื้นที่ชลประทาน การใช้ปริมาณเครื่องจักรกล อุปกรณ์เสริมอื่น ๆ เช่น ปุ๋ย สารเคมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กลุ่มสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มเกษตรกรก็เพิ่มมากขึ้น แต่ผลผลิตต่อไร่ของพืชทุกชนิดต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ ในโลกที่อยู่ในระดับเดียวกันเป็นผลให้ภาคเกษตรกรอ่อนแอลงเป็นส่วนใหญ่ หลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ ลักษณะเศรษฐกิจในโลกยุคปัจจุบันที่ขับเคลื่อนด้วยความรู้ (knowledge-driven economy) ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วโดยเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลต่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการเกษตรของไทย ความรู้เท่าทันสถานการณ์ และองค์

ความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถก่อให้เกิดความเข้มแข็งในภาคเกษตร และสามารถผลิตเพื่อ
บริโภคได้อย่างปลอดภัย สามารถแข่งขันในเวทีระดับโลกและมาตรฐานควบคุมคุณภาพที่เข้มงวด
ขององค์การการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความปลอดภัยในผลผลิตทางการเกษตร ใน
โลกที่ขับเคลื่อนด้วยความรู้และมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทุก ๆ ด้าน อย่างรวดเร็วจนทำให้
ผู้ผลิตทุกฝ่ายรู้ว่า “ช่วงชีวิต” (life span) ของผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ในตลาดปัจจุบันมีอายุสั้น
ดังนั้น บุคลากรทางการเกษตรไม่พัฒนาความรู้ความสามารถต่อเนื่องตลอดเวลา จะประสบภาวะ
“พ้นสมัย” เพราะทักษะอาชีพเดิมใช้ไม่ได้และขาดความสามารถในการปรับเปลี่ยนทักษะใหม่ ๆ
มหาวิทยาลัยเป็นการศึกษาสูงสุดเพื่อปวงชน มหาวิทยาลัยมีหน้าที่จะต้องบริการชุมชนที่ใหญ่ที่สุด
ในประเทศไทย คือ เกษตรกร ชุมชนที่ต้องการความช่วยเหลือ รายได้ต่ำสุด มีขีดความยากจน
สูงสุด คือ เกษตรกร ถ้าจะกล่าวด้านมหาวิทยาลัย ในบทบาทการบริการชุมชนที่จะสามารถให้
ความรู้ใหม่ วิถีทางใหม่ ทั้งทางด้านตัวสาระความรู้ ทัศนคติ อารมณ์ เพื่อที่จะพลิกเกษตรกรสามารถ
สร้างรายได้ด้วยตนเองด้วยการทำเกษตรกรรมตามวิถีชีวิตที่เป็นอยู่

4. นโยบายปรับโครงสร้างการเกษตรของรัฐบาล

รัฐบาลชุดปัจจุบันได้มีนโยบายอย่างชัดเจนที่จะส่งเสริมการทำเกษตรกรรม โดยให้
กำหนดไว้เป็นนโยบายสำคัญเรื่องหนึ่งของรัฐบาล คือ 1) ส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน เกษตร
ทางเลือก และเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกร 2) ผลักดันให้ประเทศ
ไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ (นโยบายรัฐบาลแถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544) การเกษตรในปัจจุบัน ก็ต้องใช้เทคโนโลยีมากมายแต่ก็ต้องรู้วาทวิทยาการ
เหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้ยาฆ่าแมลง การใช้ปุ๋ยเคมี ส่งเหล่านี้มีส่วนในการทำลายธรรมชาติ และ
ทำลายมนุษย์ด้วยกันเองโดยไม่รู้ตัว สารพิษที่ตกค้างในพืช ผัก ผลไม้ เป็นผลของการใช้สารเคมี
อย่างเห็นได้ชัดเจน ปัจจุบันมนุษย์จึงหันมาสนับสนุนวิธีการผลิตโดยธรรมชาติมากขึ้น

อนึ่ง มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2548 นี้ วางนโยบายให้ปรับโครงสร้าง
การผลิตด้านการเกษตร โดยมีเป้าหมาย คือ ส่งเสริมให้เกษตรกรหายจน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
จากนี้ไปกระทรวงเกษตรฯ จะควบคุมดูแลสินค้าเกษตรตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาด ให้ความรู้
ทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย การแปรรูป การเพิ่มมูลค่า และหาแนวทางให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง
(อนุภพ, 2548)

รัฐบาลคาดหวังว่าแผน ฯ นี้จะส่งให้เกษตรกรมีรายได้มากขึ้นกว่าเดิมอย่างน้อยสองเท่า
และรัฐบาลสามารถเลิกโครงการรับจำนำสินค้าเกษตรทุกชนิดได้ภายใน 3 ปี

สำหรับชาวนั้น ได้รับการแยกประเภทให้เป็นสินค้าเกษตรที่สร้างรายได้ประชาชาติ
ได้สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวนอินทรีย์ ถือว่าเป็นอนาคตที่สดใสในตลาดโลกด้วย ทั้งนี้ มีความ
จำเป็นเร่งด่วนที่จะให้เกิดการเตรียมพร้อมทางความรู้ กลวิธี และทักษะ แก่ชาวนาให้ครบถ้วนจักร
ได้แก่ (1) การผลิต (2) การเพิ่มพูนผลผลิต (3) แหล่งทุนการจัดการการเงิน (4) กระบวนการ
ดำเนินงาน (5) การบริหารจัดการและการตลาด และ (6) วัฒนธรรมชาวนไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีเอกลักษณ์ที่เน้นท้องถิ่นและชุมชนสามารถมอบวุฒิปัตร์ รับรองวิทยฐานะของหลักสูตรการอบรมได้ ผู้วิจัย จึงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาหลักสูตรการอบรมเกษตรกรอินทรีย์สำหรับชาวนา เพื่อสนองนโยบายสำคัญของรัฐบาลดังกล่าว

5. งานฝึกอบรมเกษตรกรโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

งานด้านถ่ายทอดความรู้ กลวิธี และทักษะแก่เกษตรกรอยู่ในขอบเขตของ 2 กรม คือ กรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตร

กรมวิชาการเกษตร เน้นการศึกษา วิจัย ตรวจสอบ รับรอง และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรแก่เจ้าหน้าที่ ส่วนราชการ เกษตรกร และเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยการให้ข้อมูล จัดนิทรรศการ และปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับมอบหมาย ผลงานวิจัยที่มีประโยชน์ในการนำมาวิเคราะห์สาระเพื่อใช้เป็นสาระในหลักสูตร ปรากฏในสถาบันวิจัยข้าว สำนักวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิตทางการเกษตร สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร

ทั้งนี้ กรมวิชาการเกษตร ถือว่าการจัดอบรมเกษตรกรไม่ใช่งานหลัก และเมื่อมีโครงการอบรมก็จัดขึ้นโดยสำนักงานเขตต่าง ๆ เฉพาะส่วนและอบรมเฉพาะเรื่องของการผลิตโดยการปลูก และการแนะนำการใช้พันธุ์ที่เหมาะสมเท่านั้น (กรมวิชาการเกษตร, 2548)

กรมส่งเสริมการเกษตร มีวัตถุประสงค์หลักในการทำงาน 5 ประการ ครอบคลุมโครงการตามยุทธศาสตร์เพื่อทำให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์จำนวน 31 โครงการ และมีโครงการเดี่ยวที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรการอบรมเกษตรกรอินทรีย์สำหรับชาวนา คือ โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้ของเกษตรกรอินทรีย์สำหรับชาวนา คือ โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้ของเกษตรกรและชุมชน ซึ่งตอบสนองยุทธศาสตร์ที่ 4.1: ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายการเกษตร โดยการส่งเสริมและพัฒนาให้เกษตรกรและชุมชนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและเกิดเครือข่ายการพัฒนาการเกษตรของทุกภาคส่วน และในทุกระดับ โดยเน้นการจัดการความรู้ การปรับกระบวนการการทำงาน ส่งเสริมการเกษตรเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนในลักษณะบูรณาการ และการเชื่อมโยงเครือข่าย โดยยึดเกษตรกรพื้นที่ และสภาวะแวดล้อมในการทำงานเป็นหลัก (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548)

ดังนั้น กรมส่งเสริมการเกษตรจึงไม่มีการพัฒนาหลักสูตรการสอน เพื่ออบรมเกษตรกรโดยตรงเลย ช่องว่างในเรื่องนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏสามารถตอบสนองและเติมเต็มได้ด้วยหลักสูตรการอบรมเกษตรกรอินทรีย์สำหรับชาวนา ซึ่งเป็นผลของการวิจัยนี้ และเป็นหลักสูตรเข้มข้นระยะสั้นที่สามารถสนองความจำเป็นเร่งด่วนได้อย่างเหมาะสม

6. วัฒนธรรมชาวนาไทย

มรดกตกทอดจากอดีต คือ การที่สังคมไทยมีภาคเกษตรที่ใหญ่และยังมีสังคมชาวนาเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้การพัฒนาสู่สังคมสมัยใหม่มีความซับซ้อนมากกว่าสังคมยุคอุตสาหกรรมทั่วไป อีกประการหนึ่ง ยิ่งสังคมไทยเปิดรับปัจจัยต่าง ๆ จากโลกภายนอกมากขึ้น ทำให้เสี่ยงกับ

อิทธิพลและอำนาจของทุนจากต่างประเทศ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่การแสวงหาผลกำไรเฉพาะหน้า

การเกษตรบุกเบิกมีอิทธิพลเป็นตัวกำหนดเศรษฐกิจการเมืองของประเทศไทย จากทศวรรษ 2390 ถึง ทศวรรษ 2520 ชาวนา ชาวไร่ยังมีสัดส่วนสูงถึง ร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมด พ.ศ. 2513 สินค้าเกษตรมีสัดส่วนสองในสามของสินค้าออกทั้งหมด และมีมูลค่ามากกว่า หัตถอุตสาหกรรม 2 เท่า (งามพิศ สัตย์สงวน, 2547)

วัฒนธรรมชาวนาไทย ทำให้เกิดการพัฒนาประเพณีพึ่งพาตนเอง รักเสรี และการมีค่านิยมที่ต่อต้านการแทรกแซงจากรัฐรวมศูนย์อำนาจที่กรุงเทพฯ วัฒนธรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความเป็นสังคมบุกเบิก ที่ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างอิสระ เมื่อเปรียบเทียบกับชาวนา ชาวไร่ของประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย เป็นเวลาประมาณหนึ่งศตวรรษ ชาวนาไทยมีปัญหากการถูกรอรับที่ดิน โดยพนักงานรัฐ และโดยพ่อค้าค่อนข้างน้อยกว่ามาก

อย่างไรก็ดี พัฒนาการของเมืองเพียงสองทศวรรษเท่านั้น สามารถดูดกลืนชาวนาจำนวนมากให้กลายเป็นผู้ใช้แรงงานเมือง ทำให้สังคมเกษตรมีขนาดเล็กลง และประกอบไปด้วยเกษตรกร ธุรกิจในจำนวนน้อย

ความแกร่งของวัฒนธรรมชนบทที่ได้พัฒนามาในศตวรรษของเกษตรบุกเบิก เป็นรากฐานให้ชาวบ้านต้านทานการถูกดูดกลืนโดยเมือง แท้จริงแล้ว ประเพณีการต่อต้านเมือง กลายเป็นกุญแจสำคัญของวัฒนธรรมหมู่บ้าน ซึ่งมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมชาวนานั่นเอง (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2546)

ประเทศไทยมีการปลูกข้าวมาช้านาน เป็นภูมิปัญญาไทยที่สืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานาน ดังปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช จะเห็นได้ว่า จากสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในด้านการเกษตรนั้น มีการปลูกข้าวนาปี นาปรัง ในปี พ.ศ. 2542/43 จำนวน 7,500 พันตัน และ 6,500 พันตันตามลำดับ ส่วนพื้นที่การทำนาปีมีพื้นที่เพื่อการเพาะปลูก 20 ล้านไร่ และข้าวนาปรัง มีพื้นที่ทำการเพาะปลูก 14 ล้านไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ในการทำ การเกษตร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2544)

ส่วนเรื่องราวและประวัติความเป็นมาของข้าวในแผ่นดินไทย ตลอดจนวัฒนธรรมข้าว สายใยความผูกพันระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับชาวนาไทย ในฐานะที่ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งชีวิตและจิตวิญญาณของคนไทย สังคมไทยและชาติไทยเอาไว้มิให้แตกสลายตามหลักฐานงานวิจัยต่อไปนี้

“พระองค์ทรงอุปถัมภ์ค้าชูชาวนาไทยตลอด ท่านเข้ามาเป็นขวัญกำลังใจ
ให้กับชาวนา ช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พระราชพิธีพืชมงคล
จรดพระนังคัลแรกนาขวัญหยุดไป ครั้นเมื่อพระองค์ทรงเสวยขึ้นครองราชฎีร์
จึงได้เริ่มพิธีดังกล่าวขึ้นใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2503 จนถึงปัจจุบัน สิ่งสำคัญ
ที่พระองค์ท่านทำยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์อื่น คือ ท่านพัฒนาพันธุ์ข้าว
จากที่ทรงปลูกในสวนจิตรลดา แล้วทรงแจกจ่ายให้ราษฎร หรือแม้แต่ชาวนา
ประสบปัญหาการประกอบอาชีพ ท่านก็ทรงช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นฝนหลวง

การจัดตั้งสหกรณ์ ไปจนถึงเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้เห็นได้ชัดว่า พระองค์ท่าน ทรงให้ความสำคัญกับชาวไทยและชาวนาไทยอย่างแท้จริง”

(วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย, 2548: 26)

หลักการและเหตุผลที่กล่าวมานี้ บ่งชี้อย่างชัดเจนว่า ชาวนาเป็นกลุ่มคนไทยที่มีความสำคัญยิ่ง และกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกษตรอินทรีย์ครบวงจรจากการผลิตสู่การตลาดเป็นกลไกสำคัญของชาติตามนโยบายรัฐบาลที่จะมีส่วนทำให้แก้ปัญหาความยากจนในชนบท และฟื้นฟูวัฒนธรรมชาวไทย ซึ่งเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมไทย ประกอบด้วย ประเพณี ฟื้นฟูตนเอง เป็นอิสระและต้านทานกระแสการครอบงำ อันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์

การพลิกผันดังกล่าว จำเป็นต้องมีตัวการกระตุ้นการเปลี่ยน (change agent) อย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม และเร่งด่วน มหาวิทยาลัยราชภัฏมอดุมการณอันเป็นเอกลักษณ์เพื่อชุมชนท้องถิ่นจึงเหมาะสมที่จะสวมบทบาท ดังกล่าว

ในวิถีชีวิตไทย ข้าวมีบทบาทสำคัญในทุกพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนไทย ตั้งแต่แรกเกิดจนตาย หลังทารกแรกคลอด ในวันที่แม่ของเด็กอยู่ไฟจนครบจะมีพิธีดับพิษไฟ โดยผู้ดำเนินพิธีจะใช้ข้าวสารสาดไปบริเวณเตาไฟที่แม่เด็กนอนอยู่เพื่อขับไล่เสนียดจัญไรและภูตผีปีศาจ คนไทยมีความเชื่อว่าข้าวเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถขับไล่สิ่งชั่วร้ายได้ เมื่อมีพิธีกรรมสำคัญใด ๆ ก็ตาม คนไทยจะนำข้าวสุกซึ่งใช้เป็นตัวแทนของอาหารที่บริสุทธิ์จัดไว้ในบายศรี เรียกว่า ข้าวขวัญ เพื่อเป็นเครื่องเซ่นทวงบุญสำหรับนำไปถวายต่อเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ดูแลและคุ้มครองตนจากสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ สุดท้ายเมื่อถึงเวลาตาย ในพิธีศพก็มีการใช้ข้าวด้วย ขณะที่เคลื่อนศพออกจากบ้านจะมีการโปรยข้าวดอก ซึ่งเป็นข้าวเปลือกที่นำมาคั่วจนแตกเป็นเมล็ดฟูขาว เป็นสัญลักษณ์ว่าข้าวดอกที่คั่วแล้วนั้นไม่สามารถฟื้นคืนกลับมาได้นั่นเอง ในสายตาของบรรพบุรุษในอดีต ข้าวได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพและเห็นคุณค่าเสมอมา ข้าวได้รับการยกย่องเป็นเทพีแห่งความอุดมสมบูรณ์นาม “แม่โพสพ” เป็นแม่ผู้มีเมตตา เลี้ยงดูลูก ๆ ทุกคนให้อิ่มหนำสำราญสืบกันทุกมือ ประเพณีเกี่ยวกับข้าวจึงได้สืบทอดกระแสธารแห่งการรู้คุณค่าข้าวส่งต่อถึงชาวไทยทุกวันนี้ คุณค่าในประเพณีที่มีต่อข้าวเป็นส่วนประกอบล้วนแต่ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเอื้ออาทร และเป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษต้องการถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติ เพราะหากธรรมชาติถูกทำลายแล้ว มนุษย์ก็ไม่สามารถอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขได้ การปฏิบัติต่อแม่โพสพด้วยความเคารพ ไม่เพียงแต่ช่วยปลูกจิตสำนึกแห่งการรู้คุณค่าของข้าวเท่านั้น แต่ยังจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของไทยในปัจจุบันค่อย ๆ ดีขึ้น ด้วย เพราะการลดการใช้สารเคมีในการปลูกข้าวจะทำให้ลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศและข้าวที่เป็นผลผลิตย่อมปลอดภัยจากสารพิษ ปลอดภัยทั้งเกษตรกรผู้ปลูกและผู้บริโภคข้าวด้วย (บรรณาธิการนิตยสารชีวจิต, 2548)

ผู้วิจัยจึงมุ่งมั่นที่ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรการอบรมเกษตรอินทรีย์ สำหรับชาวนาไทย เพื่อเป็นเป็นส่วนผลักดันภารกิจของมหาวิทยาลัยด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชน และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตามความจำเป็นของปัญหาตามที่กล่าวมานี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชนที่สัมพันธ์กับการบริการวิชาการท้องถิ่น และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. พัฒนาสาระวัฏจักรการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศในการทำนาข้าว
3. สังเคราะห์กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมข้าวไทย
4. พัฒนาหลักสูตรการอบรมเกษตรอินทรีย์ครบวัฏจักรโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ขอบเขตของการวิจัย

1. พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ ตามสาระมติดิฉันะรัฐมนตรี วันที่ 25 มิถุนายน 2548 ครบวัฏจักร ได้แก่ (1) การผลิต (production) (2) การเพิ่มพูนผลผลิต (value-added productivity) (3) การเข้าถึงแหล่งทุนและการจัดการการเงิน (funding) (4) กระบวนการดำเนินการในภาพรวมตามวัฏจักรเน้นความรู้ กลวิธี และทักษะ (processing) และ (5) การบริหารจัดการและการตลาด (managing and marketing) (6) วัฒนธรรมข้าวไทย ซึ่งวัฒนธรรมข้าวไทยนี้ กลายมาเป็นพื้นฐานในการใช้รากเหง้าแห่งปราชญ์ชาวบ้านมาพัฒนาการผลิตกลับสู่วงจรที่เป็นวัฏจักรพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป โดยบูรณาการกับความรู้ กลวิธี และทักษะของชาวนาอินทรีย์ชั้นเลิศ (best practices)
2. ศึกษาเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เปิดการเรียนการสอนในคณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการจัดการ ครบทั้ง 4 คณะ จำนวนทั้งสิ้น 15 แห่ง โดยการทดลองเครื่องมือ (try-out) 1 แห่ง และเก็บข้อมูล 14 แห่ง
3. หลักสูตรการอบรมเกษตรอินทรีย์ที่พัฒนาเป็นหลักสูตรเข้มข้นระยะสั้นเพื่อใช้อบรมกับชาวนาและมีการให้วุฒิบัตรรับรองผลการอบรมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ
4. เงื่อนไขความสำเร็จของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยนี้ คือ คุณลักษณะของผู้สอนและผู้เข้ารับการฝึกอบรม กล่าวคือ ผู้สอนต้องมีคุณวุฒิสหสาขาวิชาทางการเกษตรและการศึกษาและผู้รับการฝึกอบรมต้องมีความรู้พื้นฐานทางการทำนาข้าว และเป็นผู้มีอาชีพทำนามาก่อน ทั้งนี้ หากจำเป็นควรมีการอบรมทั้งผู้สอนและผู้เรียนให้ครบตามเงื่อนไขก่อนเข้าสู่หลักสูตรถ้าจำเป็น
5. ในการทำวิจัยครั้งนี้ มิได้อยู่ในช่วงฤดูกาลการทำนา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงติดตามผลได้เฉพาะขั้นเตรียมการทำนาข้าวอินทรีย์โดยชาวนาผู้เข้ารับการฝึกอบรมเท่านั้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนเพื่อบริการวิชาการเกี่ยวข้องกับการทำเกษตรอินทรีย์ครบวัฏจักรโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน ครอบคลุมประเด็น การสร้างสรรค์ระบบนิเวศ การเกษตรที่ก่อให้เกิดการผลิตที่ยั่งยืน ด้านผลผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค การหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ การหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การปรับปรุง

สภาพแวดล้อมให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ การผสมผสานเพื่อให้เกิดการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และวัฒนธรรมชาวไทย

- **อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ** หมายถึง ผู้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฏจักรการทำนาอินทรีย์ของชาวนาและหลักสูตรการฝึกอบรม ในคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะครุศาสตร์ และคณะวิทยาการจัดการ

- **การบริการวิชาการอุดมศึกษาท้องถิ่น** หมายถึง กิจกรรมหรือหน่วยงานที่จัดทำโดยบุคลากรของสถาบันการศึกษาที่เข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือและแก้ไข และปรับปรุงการบริการวิชาการในท้องถิ่นให้ดีขึ้นตามที่ชุมชนต้องการ

- **ความร่วมมือระหว่างชุมชนและสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น** หมายถึง การที่ชุมชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏมีความร่วมมือกันโดยจัดการอบรม การทำวิจัยร่วมกัน และการติดตามผลการดำเนินงานการอบรม

เกษตรอินทรีย์ หมายถึง การเกษตรที่สร้างสรรคให้ระบบนิเวศการเกษตรเกิดการผลิดที่ยั่งยืน ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่มีหลากหลายทางชีวภาพในระบบการเกษตร เกิดการผสมผสานเกื้อกูลซึ่งกันและกัน หลีกเลียงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เป็นการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืนและในงานวิจัยนี้ เกษตรอินทรีย์ หมายถึง การทำข้าวอินทรีย์ครบวัฏจักร 6 ด้าน ตามนิยามวัฏจักรการทำข้าวอินทรีย์

- **บริบทการทำเกษตรอินทรีย์** หมายถึง ความรู้ กลวิธี และทักษะที่จำเป็นในการทำเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทยที่ครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ (1) บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏในการบริการวิชาการแก่เกษตรกรโดยเน้นชาวนา (2) การพัฒนาหลักสูตรอบรมระยะสั้นและเร่งรัดเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพเฉพาะ (3) การสอนที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่ที่เป็นอรูปนัย (nonformal) (4) วัฏจักรการทำเกษตรอินทรีย์ในภาพรวมตามนโยบายการปรับโครงสร้างการเกษตรของรัฐบาล ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2548) (5) เกษตรอินทรีย์ และ (6) วัฒนธรรมชาวไทย

- **กระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ขั้นเลิศ** หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการทำเกษตรอินทรีย์ โดยศึกษาตามบริบท กิจกรรม แหล่งทรัพยากร และแผนงานสู่ความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์

วาระแห่งชาติ หมายถึง นโยบายที่รัฐบาลแถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ในข้อ 3 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรกร ดังนี้

- **สาระวัฏจักร** หมายถึง องค์ความรู้ที่เป็นวงจรของการทำเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่การผลิต การเพิ่มพูนผลผลิต การเข้าถึงแหล่งทุนและการจัดการการเงิน กระบวนการดำเนินการบริหารจัดการ/การตลาดและวัฒนธรรมชาวไทย

- **วัฏจักรการทำข้าวอินทรีย์** หมายถึง การเตรียมพร้อมทางความรู้ กลวิธี และทักษะแก่ชาวนาไทย ดังนี้

- **การผลิต** หมายถึง การปลูกข้าวอินทรีย์ที่ไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตรทุกชนิด เพื่อให้ได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูงและปลอดภัยจากสารพิษ ซึ่งการผลิตข้าวอินทรีย์เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรที่มียุทธศาสตร์เฉพาะ ซึ่งเน้นเรื่องของธรรมชาติเป็นสำคัญ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ การรักษาสมดุลธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ เพื่อการผลิตอย่างยั่งยืน

- **การเพิ่มพูนผลผลิต** หมายถึง การเพิ่มมูลค่าของข้าวอินทรีย์ซึ่งเป็นสินค้าเกษตรเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าต่ำไปสู่สินค้าที่มีมูลค่าสูง ส่งเสริมระบบจัดการคุณภาพในการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยการคัดเกรดสินค้า ส่งเสริมวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูปสินค้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้บริโภค

- **การเข้าถึงแหล่งทุนและการจัดการการเงิน** หมายถึง การมุ่งหาแหล่งทุนในการขยายกำลังการผลิต และทำให้ชาวนากินดีอยู่ดี โดยยึดชาวนาเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในเชิงรุก สร้างปราชญ์เกษตร จัดที่ดินทำกินให้กับชาวนา ฟื้นฟูอาชีพให้ชาวนามีรายได้เพียงพอกับการครองชีพ ประกันความเสี่ยงในกระบวนการผลิต โดยที่รัฐบาลจัดหาแหล่งทุนจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สหกรณ์การเกษตร กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้ประกอบการในระบบที่ใช้ฐานความรู้สมัยใหม่ เพื่อให้เป็นพลังขับเคลื่อนหลักในการสร้างความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทย

- **กระบวนการดำเนินการ** หมายถึง การมุ่งเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการดำเนินงานโดยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร สร้างมาตรฐานการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้เป็นที่ยอมรับด้านความสามารถของเกษตรกร และทักษะในการผลิต โดยจะพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์ที่จะเป็นผู้อำนวยการความสะอาดในการให้ความรู้ ตลอดจนสามารถบูรณาการเพื่อการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่จนสามารถเป็นเกษตรกรอินทรีย์ชั้นเลิศได้ในอนาคต

- **การบริหารจัดการ/การตลาด** หมายถึง การมุ่งส่งเสริมตลาดข้าวอินทรีย์ให้เป็นสินค้าเกษตรและอาหารในต่างประเทศ ทั้งนี้ องค์กรการตลาดเพื่อเกษตรกร สถาบันเกษตรกรและระบบสหกรณ์ เป็นเครือข่ายการตลาด ตลอดจนบูรณาการด้านการผลิตและการตลาดกับกระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงพาณิชย์เป็นหน่วยงานและปัจจัยสนับสนุน

- **วัฒนธรรมชาวนาไทย** หมายถึง ลักษณะทางกายภาพ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการเครื่องมือ เครื่องใช้ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ความรู้ ภูมิปัญญา สภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นมาจากอดีตจนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางสังคมของชาวนาไทย

ทั้งนี้ ความรู้ กลวิธี และทักษะจากวัฒนธรรมชาวนาไทยย่อมมีการประยุกต์ย้อนกลับไปใช้พัฒนาปรับปรุง การผลิต ต่อเนื่องในวัฏจักรวนเวียนไปอย่างยั่งยืนและหลักสูตรอันเป็นผลการวิจัย คือ กลไกในการสืบสานวัฏจักรตามวาระแห่งชาติ

- **การทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ** หมายถึง ยุทธศาสตร์หรือกลไก กลเม็ดเฉพาะตน ในการทำนาข้าวชุดหนึ่ง ที่ชาวนาอินทรีย์ปฏิบัติจนเห็นผลเป็นรูปธรรม และได้รับการยกย่องเชิดชู โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีมาตรฐานหน่วยใดหน่วยหนึ่ง เช่น คณะกรรมการสำนักงาน มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และ Food and Agricultural Organization (FAO) ของสหประชาชาติ ผลการสำรวจสาระจากเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศนี้เป็นต้นแบบ ในการพัฒนาหลักสูตรในงานวิจัยนี้

ชาวนา หมายถึง ผู้มีอาชีพปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักและอาศัยอยู่ในประเทศไทย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากอดีตจากรุ่นสู่รุ่น จนถึงปัจจุบันหรือสิ่งที่ชาวบ้านคิดขึ้นจากสติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการ แก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับกาลสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอด และ กลั่นกรองมายาวนาน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ กลุ่มที่ 2 ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ หมายถึง กระบวนการวิจัยที่ ประกอบด้วย การสำรวจบริบท อันได้แก่ นโยบายและกระแสโลก รวมทั้ง ความรู้ กลวิธี ทักษะที่ จำเป็นในการทำเกษตรอินทรีย์ จากต้นแบบเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศเพื่อนำมาสังเคราะห์ให้เหมาะสม สำหรับชาวนาไทยและภารกิจการพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ หลักสูตรและการสอนอยู่ในขอบเขตของการศึกษารูปนัย (non-formal education) และวิธีการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ของผู้ใหญ่ เพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์กระบวนการชุดหนึ่งที่รวมแผนการจัดสาระหลักสูตรและวิธีการสอน การประเมินสัมฤทธิ์ผลสำหรับโครงการระยะสั้น

ในงานวิจัยนี้ หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมนั้นเป็นการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสาร การสัมภาษณ์และการสังเกต ร่างหลักสูตรการอบรมจะตรวจสอบความเที่ยงตรง ความเหมาะสมโดย ผู้เชี่ยวชาญ และทดลองใช้กับชาวนาอย่างน้อยหนึ่งหน่วยสาระ ประกอบด้วย สาระหลักสูตรการผลิต การเพิ่มพูนผลผลิต การเข้าถึงแหล่งทุนและการจัดการเงิน กระบวนการดำเนินการ การบริหารจัดการ/การตลาด และวัฒนธรรมชาวนาไทย

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน หมายถึง การสนทนาในระหว่างกระบวนการเรียนการ อบรมตามหลักสูตร ฯ ทั้งในชั้นเรียนและในภาคสนาม การสนทนาทำให้ผู้สอนและผู้เรียนบรรลุ ความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับหลักสูตรการสอนและการประเมินผลผู้เรียน

วิธีการสอน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ กลวิธี และทักษะระหว่างผู้สอนไปสู่ผู้เรียนตาม รูปแบบและวิธีการ ดังนี้

- **การเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล** หมายถึง เป็นการสอนที่ ผู้สอนเน้นให้การทำงานเชิงรุก รู้จักวางแผนการเข้าถึงผู้เรียนได้ ทั้งรายบุคคล หรือเป็นกลุ่ม

- **การพัฒนาการสอนแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน** หมายถึง การสอนที่เน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนในการลงมือปฏิบัติ การประสานงาน การทำงานร่วมกันและเกิดการเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดประโยชน์

- **การเรียนแบบการนำตนเอง** หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ ผู้เรียนเรียนโดยการพึ่งตนเอง มีส่วนร่วมและรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่มในการเรียนรู้ มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้และสามารถวางแผนการเรียนกำหนดเป้าหมายในการเรียน

- **การสอนเพื่อการศึกษาชุมชน** หมายถึง การสอนเพื่อใช้กับชาวนาที่เป็นผู้ใหญ่ อายุเกิน 20 ปี เน้นการกระตุ้นให้ชาวนาเกิดการตระหนักในตนเองและการบูรณาการในที่สุด

- **วิธีการสอนผู้ใหญ่** หมายถึง การสอนที่มีได้เรียนอย่างเป็นทางการและผู้เรียนขาดทักษะทางวิชาการ ได้แก่ ความคล่องแคล่วในการอ่าน การเขียน และการคำนวณ ตลอดจนการสื่อสารและความสัมพันธ์ จำเป็นต้องใช้วิธีการโค้ชมุ่งสู่ผลที่พึงประสงค์มากกว่า

- **ทฤษฎีการสร้างความรู้** หมายถึง ผลการเรียนรู้ตามกระบวนการที่เน้นความรู้ การตระหนักรู้ การสร้างบทบาทในการเรียนรู้ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

การประเมินผล หมายถึง ความสามารถในการตัดสินใจหรือตีค่า โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินผู้เรียนตามที่พบเห็นตามหลักสูตรและการสอน ดังนี้

- **การประเมินสัมฤทธิ์ผลโดยแฟ้มสะสมงาน** หมายถึง การใช้แฟ้มสะสมงานเป็นเครื่องมือ ในการตัดสินความสำเร็จของหลักสูตรการสอน ๕ จากผลงานของชาวนาผู้เข้าอบรม โดยมีองค์ประกอบที่ปฏิสัมพันธ์กัน 3 องค์ประกอบ คือ (1) ตั้งวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรอย่างชัดเจน (2) แสดงหลักฐานที่บ่งชี้ว่าชาวนาผู้รับการอบรมได้ผลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว และ (3) เกณฑ์การประเมินหลักฐานดังกล่าว

- **รายงานผลของตนด้วยวาจา** หมายถึง การกล่าวถึงผลการเรียนในหลักสูตรด้วยวาจา หรือ “คิดดังๆ” เกี่ยวกับความรู้ กลวิธี และทักษะที่ชาวนาผู้รับการอบรมใช้ทำงานให้บรรลุผลงานตามที่ปรากฏหลักฐานในแฟ้มสะสมงาน และผู้สอนเป็นผู้บันทึกไว้โดยเทปบันทึกเสียงเพื่อถอดเทปและสรุปเป็นแฟ้มของชาวนาแต่ละคน

ภาคีรัฐบาล หมายถึง ความร่วมมือจากกระทรวงต่าง ๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับชาวอินทรีย์ เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรมมีหน้าที่ส่งเสริมและให้ความรู้ในการแปรรูป การบรรจุ

ภาคเอกชน หมายถึง กลุ่มหรือหน่วยงานนอกราชการในการส่งออกขายหรือแปรรูปผลผลิต ได้แก่ กลุ่มตรวจสอบมาตรฐานสากลการผลิตชาวอินทรีย์ บริษัทส่งออกทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น บริษัทเอพีแซท (APZ) บริษัทนครหลวงค้าข้าว เป็นต้น

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการอบรมเกษตรกรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทยโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ ผู้วิจัยได้พัฒนากรอบแนวคิดจากทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการผลักดันภารกิจของมหาวิทยาลัยด้านการบริการวิชาการแก่ชุมชนและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ คือ ภารกิจมหาวิทยาลัย เอกลักษณ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ความสำคัญของเกษตรกรอินทรีย์ นโยบายปรับโครงสร้างการเกษตร องค์ความรู้ชาวอินทรีย์ เกษตรอินทรีย์ขั้นยอด วัฒนธรรมชาวนาไทย การพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร หลักการสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ การสอนที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่ การสอนเพื่อการศึกษาชุมชน การประเมินสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียนโดยแฟ้มสะสมงาน วิธีการสอนผู้ใหญ่ การสอนเพื่อเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการเกษตร การพัฒนาการสอนแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน และการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ภารกิจมหาวิทยาลัย

การศึกษาระดับอุดมศึกษาถือเป็นการศึกษาระดับสูงของประเทศ ที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาอุดมศึกษา จึงต้องมุ่งเน้นการสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติภารกิจอุดมศึกษาทุกด้าน และเชื่อมโยงสู่การตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2548)

ภารกิจอุดมศึกษา เป็นบทบาทและหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาทุกระบบการศึกษาพึงปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับสูงที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของคนไทยให้เป็นผู้ใหญ่ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบต่อการดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่อย่างมีคุณภาพ และก่อให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน มีบทบาทในการแก้ปัญหาของสังคม ประเทศ ภูมิภาค และโลก ตลอดจนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญญา และจริยธรรมของบุคคลและสังคมเพื่อนำไปสู่สันติสุข เสรีภาพ การยอมรับนับถือ สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย (พรชูลี อาชวอำรุง, 2546)

ในการประชุมระดับชาติ เรื่อง “ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ในปี พ.ศ. 2545 นั้น ได้มีการกล่าวถึงการศึกษาที่พึงประสงค์ของสังคมไทยในอนาคตไว้หลายประการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของการอุดมศึกษากับการพัฒนาชุมชนปรากฏอยู่ 3 ประการ คือ 1) การศึกษาที่มุ่งพัฒนาตัวบุคคลให้เป็นคนดีมีสุข ครอบคลุมรอบอุ้นการฝึกกำลังกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งให้เป็นลำดับที่มีสันติ สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ โดยมีสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน 2) การศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการรักษาวัฒนธรรม รากฐานของสังคมไทย มีดุลยภาพระหว่างเศรษฐกิจที่ทันสมัยกับสังคมวัฒนธรรมไทย และ 3) การศึกษาที่เป็นสื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแก่นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนชาติอื่น ความเป็นไทยและความเป็นสากลสัมพันธ์เพื่อการอยู่ร่วมกันได้ในประชาคมโลก

การบริการชุมชนเป็นพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตยเสรี การเสริมสร้างให้เกิดชุมชนที่มีผู้เรียนรู้อย่างอิสระ มีความคิดเป็นแนวทางหนึ่งในการทำนุบำรุงกระบวนการประชาธิปไตย สถาบันอุดมศึกษาเป็นองค์สำคัญที่สามารถบริการทางการศึกษา โดยให้โอกาสแก่ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ในชุมชนได้อย่างหลากหลาย แม้ว่าชุมชนต่าง ๆ จะมีกิจกรรมโปรแกรมอันแสดงถึงโอกาสทางการศึกษามากมาย แต่การเรียนรู้ที่แท้จริงมิได้เกิดขึ้นกับชุมชนในฐานะกลุ่มคน และภูมิปัญญาที่มีได้อยู่ในชุมชน ปรากฏอยู่ในปัจเจกบุคคลต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นชุมชนนั้น ๆ การจัดโปรแกรมการศึกษาแก่ชุมชนโดยสถาบันอุดมศึกษา จึงเน้นกระบวนการให้ปัจเจกบุคคลในบริบทของสังคมชุมชน กอปรด้วยค่านิยมท้องถิ่นที่สมดุลกับค่านิยมสากล และเฉพาะเจาะจงในบริบทชุมชนของตน ปัจเจกบุคคล อาศัยโครงการกิจกรรมที่สถาบันอุดมศึกษาจัดให้ เพื่อเกิดความเข้าใจตนเองได้ดีขึ้น ค้นพบ ความหมายใหม่ ๆ เกิดความชัดเจนในการทำงาน ครอบครัว ศาสนา และชุมชนของตน โดยเอื้อประโยชน์แก่สวัสดิการสังคม ก่อให้เกิดความคิดเห็นใหม่ ๆ ที่นำชุมชนให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่นำการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ การอุดมศึกษา ที่จัดให้แก่ชุมชน จึงเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน ซึ่งมีรากฐานในตัวปัจเจกบุคคล และโอกาสเลือกวิถีการเรียนรู้ของตนอย่างเสรี (พรชูลี อาชาวอรุณ, 2545)

นอกจากนี้ การสร้างก้าวหน้าและเผยแพร่ความรู้โดยการบริการชุมชนนั้น ยังช่วยเหลือสังคมด้านพัฒนาวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนช่วยให้เข้าใจ ดีความ อนุรักษ์ ขยายวงส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ในบริบทของวัฒนธรรมพหุคูณและความหลากหลาย (UNESCO, 1998; ชัยอนันต์ สมุทวนิช และคณะ, 2545)

2. เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากท้องถิ่นจึงต้องมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อให้สอดคล้องตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตามพระราชบัญญัติและพันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อความ เป็นไท คือ 1) มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อก้าวไปสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ สังคมคุณภาพ สังคมเอื้ออาทรและสมานฉันท์ 2) มุ่งพัฒนาประชากรไทยให้เป็นประชากรโลกเพื่อให้คนไทยโดยเฉพาะในชุมชนท้องถิ่นได้มีโอกาสปรับเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาตนเองให้อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างปกติสุข เข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น สังคมอื่น และ 3) มุ่งเสริมสร้างวัฒนธรรมไทย ให้มีเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี เพื่อเป็นจุดรวมใจของคนไทยและสามารถช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ในการแก้ปัญหาของกลุ่มคนในแต่ละท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เรืองชัย ททรัพย์นิรันดร์, 2544) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาเกษตรกร การพัฒนาผู้นำเกษตรกร และเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลักสำคัญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสนับสนุนการพัฒนาที่เน้นการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนในภูมิภาค และชนบทให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงเป็นตัวนำ และเป็นฐานในการ

ยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในอนาคต และยังสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการ ด้วยการเพิ่มบทบาทของภาครัฐเพื่อสนับสนุนชุมชนให้มีส่วนร่วมและโอกาสในการศึกษาให้มากขึ้น โดยสนับสนุนหลักสูตรการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบที่สอดคล้องกันด้วยศักยภาพและภูมิปัญญาของท้องถิ่น รวมทั้งจัดระบบการถ่ายทอดความรู้ให้แพร่หลาย จึงมีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น (สุดารัตน์ ชาญเลขา, 2545)

ปัจจุบัน ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมมีความซับซ้อน การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายในสังคม การพัฒนาที่ผ่านมามีภาคประชาชนเติบโตและมีศักยภาพมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงานในโครงการของรัฐและบริการจัดการชุมชนและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษากับประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากความสัมพันธ์ (relationship) มีความหมายถึงสิ่งที่ผูกพันและเกี่ยวข้องกันจนยากที่จะแยกจากกันได้ เพราะทั้งสองสิ่งต่างเป็นเหตุและเป็นผลของกันและกันโดยความสัมพันธ์ที่เชิงบวกและเชิงลบ (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540)

3. ความสำคัญของเกษตรอินทรีย์

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาช้านาน แต่ได้นำเทคโนโลยีทางเกษตรเคมีแผนใหม่มาใช้อย่างแพร่หลาย ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบมากมาย เช่น ผลกระทบทางนิเวศวิทยา ทำลายสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งดิน ทำให้เกิดภาวะดินเป็นกรดสูงไม่สามารถปลูกพืชให้เจริญเติบโตได้ ทำให้ผลผลิตลดลงจึงเกิดภาวะที่ซึ่ง เรียกว่า “ดินป่วย” และเกิดภาวะปนเปื้อนทางอาหาร จึงทำให้ต้องหันกลับมาใช้ภูมิปัญญาไทยผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล พัฒนาระบบการผลิตที่หลากหลายและพัฒนาระบบการผลิตที่พึ่งพาตนเอง เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น โดยใช้เนื้อที่การเพาะปลูกน้อยและระยะเวลาการเพาะปลูกสั้นลง โดยใช้ เกษตรอินทรีย์ หนึ่ง ความต้องการตามกระแสโลกต้องการอาหารที่ผลิตขึ้นจากธรรมชาติ ปรากฏหลักฐานจากรายงานของ International Trade Center ว่าในปี 1980 มีมูลค่า 180 ล้านเหรียญ และเพิ่มขึ้นเป็น 4,000 ล้านเหรียญในปี 1997 (UNCTAD/WTO, 1998)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลิตและส่งออกอาหารที่สำคัญของโลก เปรียบเสมือนครัวโลก เกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก รวมทั้งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตรและอาหารของไทยเป็นอย่างดี (สมศักดิ์ อาศรัยจ้าว, 2546)

4. นโยบายปรับโครงสร้างการเกษตร

รัฐบาลมีนโยบายชัดเจน ในการส่งเสริมการทำเกษตรแผนใหม่ โดยกำหนดเป็นนโยบายสำคัญอย่างยิ่งของรัฐบาล คือ

1. ส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทางเลือกและเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้แก่เกษตรกร

2. ผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ (นโยบายที่รัฐบาลแสดงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544)

ประเทศไทยมีเนื้อที่ทางการเกษตรอินทรีย์ร้อยละ 0.02 ของพื้นที่ทางการเกษตรที่น้อยมาก จึงจำเป็นที่รัฐบาลต้องส่งเสริมเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง โดยการเน้นที่เกษตรกรในการส่งเสริมความรู้ กลวิธี และทักษะ ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ เป็นอันดับ 9 ของเอเชีย และเป็นอันดับที่ 67 ของโลก โดยตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2548 นี้ได้วางนโยบายปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตร โดยมีเป้าหมายให้เกษตรกรหายจนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะเข้ามาควบคุมดูแลสินค้า และกระบวนการทางการเกษตรตั้งแต่การผลิตจนถึงให้ความรู้ และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้น จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อให้ชาวนาได้เรียนรู้ตามวัฏจักรการทำข้าวอินทรีย์ คือ *การผลิตข้าวอินทรีย์* เป็นระบบการผลิตข้าวที่ไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตรทุกชนิดเป็นต้นว่า ปุ๋ยเคมี สารควบคุมการเจริญเติบโต สารควบคุมและกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดโรค แมลง และสัตว์ศัตรูข้าว ตลอดจนสารเคมีที่ใช้รวมเพื่อป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าวในโรงเก็บ การผลิตข้าวอินทรีย์นอกจากจะทำให้ได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูงและปลอดภัยจากสารพิษแล้วยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน การผลิตข้าวอินทรีย์เป็นระบบการผลิตทางการเกษตรที่เน้นเรื่องของธรรมชาติเป็นสำคัญ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ การรักษาสมดุลธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ เพื่อการผลิตอย่างยั่งยืน เช่น ปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และอินทรีย์วัตถุในไร่หรือจากแหล่งอื่น ควบคุมโรค แมลงและสัตว์ศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสานที่ไม่ใช้สารเคมี การเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมมีความต้านทานโดยธรรมชาติ รักษาสมดุลของศัตรูธรรมชาติ การจัดการพืช ดิน และน้ำ ให้ถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการของต้นข้าว เพื่อให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ดี มีความสมบูรณ์แข็งแรงตามธรรมชาติ การจัดการสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมต่อการระบาดของโรค แมลงและสัตว์ ศัตรูข้าว เป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้ก็สามารถทำให้ต้นข้าวที่ปลูกให้ *เพิ่มผลผลิต* สูงขึ้น โดยใช้พื้นที่จำกัดและการลงทุนที่น้อยลง โดยมี *แหล่งเงินทุน* ที่เข้าถึงได้จากทางรัฐบาล แล่งสินทรัพย์ให้เป็นทุน เป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล มีเจตนารมณ์เพื่อสร้างโอกาสให้เกษตรกรนำที่ดินสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สหกรณ์นิคม เข้าถึงแหล่งทุนในระบบโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ประกอบการที่ใช้ฐานความรู้สมัยใหม่ เพื่อให้เป็นพลังขับเคลื่อนหลักในการสร้างความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ ตลอดจนการดำเนินงานตาม *กระบวนการ* หลังจากการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าของข้าวอินทรีย์ให้มี

มูลค่าเพิ่มมากขึ้น ตลาดและราคาข้าวอินทรีย์ที่ผลิตได้ส่วนใหญ่จะส่งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศแถบยุโรปส่วนที่เหลือจะวางจำหน่ายภายในประเทศ โดยราคาข้าวเปลือกอินทรีย์ที่เกษตรกรได้รับจะสูงกว่าราคาข้าวเปลือกโดยทั่วไปประมาณร้อยละ 10 แต่อย่างไรก็ดี ในส่วนที่เป็นข้าวสารบรรจุวางจำหน่ายในประเทศไทยมีราคาสูงกว่าข้าวสารทั่วไปประมาณร้อยละ 20 สำหรับในตลาดต่างประเทศข้าวขาวดอกมะลิ 105 อินทรีย์ จะมีราคาใกล้เคียงกับข้าวพันธุ์สามัญ นอกจากนี้ การโฆษณาและมีการประชาสัมพันธ์ข้าวอินทรีย์ไปยังตลาดโลกต่าง ๆ อีกมากมาย (กรมวิชาการเกษตร, 2546)

5. องค์ความรู้ข้าวอินทรีย์

มีหน่วยงานที่ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี ตลอดจนการแจกเมล็ดพันธุ์ ดันกล้า ปุ๋ย ให้แก่เกษตรกรที่มีอยู่ด้วยกัน 2 หน่วยงาน คือ

กรมวิชาการเกษตร ได้เน้นการวิจัย ตรวจสอบ รับรอง ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรให้แก่ เจ้าหน้าที่ส่วนราชการต่าง ๆ เกษตรกร และสถาบันเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร แต่ งานอบรมให้ความรู้เกษตรกรนั้น ไม่ได้เป็นงานหลักและเมื่อมีการอบรมก็จัดขึ้นเฉพาะเขตพื้นที่ต่าง ๆ เท่านั้น (กรมวิชาการเกษตร, 2548)

กรมส่งเสริมการเกษตร มีวัตถุประสงค์ในการทำงาน 5 ประการ คือ ครอบคลุมตามยุทธศาสตร์ที่กรม ฯ วางไว้ แต่มีส่วนที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาการสอนเกษตรกรอินทรีย์สำหรับ ชาวนาไทย คือ โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เกษตรกรและชุมชน โดยการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายการเกษตร โดยการส่งเสริมและพัฒนาให้เกษตรกร และชุมชนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยพัฒนาเครือข่ายการเกษตรไปทุกส่วนและทุกระดับ ซึ่งจะเน้นการจัดการความรู้และบริหารกระบวนการทัศน์ในการทำงาน ส่งเสริมการเกษตรในทุกส่วน โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ และทำงานร่วมกันทุกภาค ทุกส่วนในลักษณะบูรณาการ และเชื่อมโยงเครือข่าย โดยยึดเกษตรกรในพื้นที่ และสภาพแวดล้อมการทำงานเป็นหลัก (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าองค์ความรู้เรื่องข้าวอินทรีย์จากกรมวิชาการเกษตร และกรมส่งเสริมการเกษตร สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปรากฏการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรกรโดยตรง

6. เกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์สำหรับ ชาวนาไทยนี้ ผู้วิจัยอาศัยองค์ความรู้จากการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ ผู้วิจัยจะทำการสำรวจการทำเกษตรอินทรีย์จากชาวนาโดยตรง เพื่อให้ได้การทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศของชาวนา โดยมีเครื่องมือและขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

ศึกษาบริบท สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและสภาพการเมืองที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนา แนวโน้มปัญหา ทรัพย์สินหนี้สินของชาวนา

ศึกษากิจกรรม การผลิต การเพิ่มผลผลิตของกิจกรรม การทำงานของแต่ละวัน ปฏิบัติของ
ฤดูกาล การแบ่งงานการเคลื่อนย้ายการผลิต

แหล่งทรัพยากร ศึกษาสิ่งที่ควบคุมทรัพยากร การกำหนดที่ดินทำกิน แหล่งผลประโยชน์
การแปลงทรัพย์สินเป็นทุน รายได้และรายจ่าย

แผนงานสู่ความสำเร็จ ศึกษาเป้าหมายทำอย่างไรที่จะให้เกิดขึ้น จากความช่วยเหลือของ
รัฐบาล เพื่อสะท้อนความยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์ปัญหาและโอกาส จัดลำดับ และ
แผนปฏิบัติงานชุมชน (FAO, 2000)

7. วัฒนธรรมข้าวไทย

วัฒนธรรมข้าวไทย เป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษที่มีคุณค่าของวัฒนธรรมไทย เพราะ
ข้าวเป็นวัฒนธรรมแห่งชีวิตของคนไทยที่เป็นภูมิปัญญาไทยในสังคมเกษตรกรรมที่ประชากรส่วนใหญ่
เพาะปลูกข้าวเป็นหลัก (เอี่ยม ทองดี, 2538)

วัฒนธรรมข้าวไทยได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยยุคสมัยต่าง ๆ ก่อให้เกิด
วัฒนธรรมพื้นบ้านกับวัฒนธรรมข้าวสมัยใหม่ กลายเป็นประเพณีด้านทาน การดูตกลินโดยเมื่อง
ชานาไทยทุกภาคต่างก็มีพิธีกรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับข้าวและการทำนาเพาะปลูกข้าวมีการ
บวงสรวง ขอมมา บูชา สวดอ้อนวอน เสี่ยงทาย บอกกล่าว ผากฝั่ง ทำขวัญ ล้วนเป็นการสร้างความ
มั่นใจและความมั่นคง เป็นประเพณีพึ่งพาตนเองของชานาไทย ความรักเสรีดำรงชีวิตอย่างอิสระ
เป็นค่านิยมของชาวไทย เหนือสิ่งอื่นใด สายใยความผูกพันระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับ
ชานาไทยที่มีมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้จากพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ถือเป็น
พระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระมหากษัตริย์ไทยในการช่วงสนับสนุนและเป็นกำลังใจของ
ชานาอย่างมีเสื่อมคลาย (เอี่ยม ทองดี, 2538; วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย, 2548; ผาสุก พงษ์ไพจิตร
และคริส เบเกอร์, 2546)

8. การพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตร หมายถึง โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และ
คุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ หลักสูตรเป็นเรื่องราวของ
สติปัญญา วิชาการ ดังนั้น การถ่ายทอดภูมิปัญญาควรให้ปรากฏในหลักสูตรด้วย (สุมิตร คุณานุกร,
2518; Kelly, 1999)

ธรรมชาติของความรู้ทั้งหมดล้วนมีที่มาจากพลังแห่งความรู้ที่ร้อยเรียงเป็นสายโซ่คุณค่าแห่ง
ความรู้ (knowledge value chains) ในรูปแบบของกิจกรรมด้านต่าง ๆ และกระบวนการทำงาน
ซึ่งเป็นหัวใจขององค์การยุคใหม่ ที่มุ่งใช้ทุนมนุษย์และทุนปัญญาเป็นทรัพยากรอันสำคัญ
(UNESCO, 1998; วีรวิฑู มาฆะศิริานนท์, 2542) ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตร จึงควรเป็นหลักสูตร
ผสมผสาน ที่มีความสัมพันธ์ของตัวแปรหลัก และความสัมพันธ์ระหว่างกัน ที่ผู้พัฒนาหลักสูตร
จำเป็นต้องพิจารณาในการออกแบบหลักสูตร โดยเน้นความเข้าใจพื้นฐานและธรรมชาติของหลักสูตร
อันได้แก่ ธรรมชาติของความรู้ สังคม วัฒนธรรม เอกัตบุคคผล ทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งเป็นข้อตกลงทาง

ปัญญาของพื้นฐานกับการบูรณาการหลักสูตรที่ประกอบด้วย เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ สาระ กิจกรรมการเรียนรู้และการประเมิน (Zais, 1976 อ้างใน Henson, 2001)

9. หลักการสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้

การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องจัดการ สอนที่ให้ผู้เรียนตระหนักในการเรียนรู้ โดยเน้นความสามารถการประยุกต์ได้จริง โดยมีหลัก 6 ประการ ได้แก่ 1) ตามหน้าที่และความต้องการจริง (functional) 2) กระตุ้นให้เกิดกิจกรรม (entice activity) 3) สภาพเหมือนชีวิตจริง (life-like) 4) มีการโค้ช (coaching) 5) มีความรับผิดชอบของผู้เรียนและจัดระบบความรู้ 6) มีการทำให้ผู้เรียนตระหนักรู้และเพิ่มพูนทักษะ (Netherlands Institute for Curriculum Development, 2001)

10. การสอนที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่

ความสนใจหลักของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงตามอายุ มี 6 ขั้นตอน ด้วยกัน ดังนั้น จึงควรเปลี่ยน ลักษณะและวิธีการตามไปด้วย ความสนใจของผู้ใหญ่ อายุมากกว่า 20 ปี ควรใช้การสอนที่เน้นเป็น เอกัตบุคคล ที่ต้องบูรณาการทุก ๆ ด้าน ร่วมกัน ทั้งสาระ ความรู้ กลวิธี ทักษะ และสมรรถภาพที่ เกิดจากการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคนในกลุ่ม (Abiko, 2002)

11. การสอนเพื่อการศึกษาชุมชน

รอย กล่าวถึง วิธีการสอน (pedagogy) สำหรับชุมชนมี 3 วิธี ได้แก่

1. วิธีการสอนแห่งข้อจำกัด (pedagogy of limits) เป็นวิธีการสอนที่ก่อให้เกิดความ ซ้ำซ้อนขึ้นใหม่ ค้นคว้าไปสู่สิ่งที่ไม่รู้ โดยยอมรับโดยดุขฎิทำให้เกิดการเปลี่ยนกระบวนทัศน์

2. วิธีการสอนแห่งการสะท้อนกลับ (pedagogy of resonance) เป็นการใช้อุปมาอุปมัย เพื่อการเรียนรู้ และการคิด

3. วิธีการสอนแห่งการเปิดรับ (pedagogy of pietas) วิธีการสอนที่ไม่ติดยึดให้เปิดกว้าง ก่อให้เกิดความเป็นไปได้ใหม่ ๆ (Roy, 2002)

ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบในการจัดทำชุดการสอนและเครื่องมือผู้สอนในการวิจัยนี้

12. การประเมินสัมฤทธิผลของผู้เรียนโดยแฟ้มสะสมงาน (portfolio)

แนทเทิล และ แพทริก ได้กล่าวถึง การประเมินสัมฤทธิผลของผู้เรียนโดยแฟ้มสะสมงาน ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. เลือกพื้นฐานทางปรัชญา
2. กำหนดผลจากการเรียนรู้
3. กำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้แฟ้มสะสมงาน
4. คัดสรรผลงาน เช่น ตัวอย่าง รายงาน เพื่อใช้เป็นหลักฐานของสัมฤทธิผล

5. กำหนดกระบวนการใช้แฟ้มสะสมงานในการประเมิน
6. เขียนคู่มือสำหรับเป็นแนวทางให้แก่ผู้สอน (Nattles and Patrick, 2005)

13. วิธีการสอนผู้ใหญ่

ดิวอี้ กล่าวไว้ว่า การสอนผู้ใหญ่ควรใช้วิธีการโค้ชที่มุ่งสู่ผลที่พึงประสงค์โดยตรงมากกว่าที่จะจัดอบรมและใช้วิธีการในสถาบันการศึกษาปกติ ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏทำหน้าที่เป็นศูนย์สังคมของชุมชนวิชาการในการเสริมสร้างความรู้ กลวิธี และทักษะเกษตรอินทรีย์แก่ชาวนาไทยได้อย่างเหมาะสมต่อไป (Dewey, 1906)

14. การสอนเพื่อเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการเกษตร

คูพแมน และไวลด์ ได้ทำวิจัยผู้เรียนที่เป็นชาวนาในการพัฒนาหลักสูตร พบว่า การสอนให้ได้ผลดีในกลุ่มเกษตรกรควรมียุทธศาสตร์ 5 ประการ ได้แก่

1. เน้นสิ่งที่ดีที่สุด (emplyify the best)
2. เรียนรู้ที่จะรักความหลากหลาย (learn to love diversity)
3. เรียนรู้ที่จะชื่นชมการเปลี่ยนแปลง (learn to appreciate change)
4. ผิดเป็นครู (fail forward)
5. อ้างถึงภาคสนาม (defer to the field) (Koopman & Wilde, 2004)

ทั้งนี้ การสอนต้องมีการนำทฤษฎีการสร้างความรู้ (constructivism) ไปใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ 1) การสร้างความรู้และการตระหนักรู้ในกระบวนการ 2) การสาธิตกระบวนการแปลความและสร้างความหมายที่หลากหลาย 3) ผู้เรียนจะเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว 4) สร้างบรรยากาศทางสังคม จริยธรรมให้เกิดขึ้น 5) ผู้เรียนจะนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้ 6) ผู้สอนเปลี่ยนเป็นผู้ให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวกช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนรู้ 7) การเรียนรู้ตามความสนใจสร้างความหมายที่แตกต่างกันของผู้เรียนทำให้เกิดลักษณะหลากหลายและยืดหยุ่นในแต่ละบุคคล (Devries, 1992; Jonassen, 1992; ทิศนา แชมมณี, 2545)

15. การพัฒนาการสอนแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน (reciprocal teaching)

การสอนแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน เป็นการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลความเข้าใจจากการวัดด้วยแบบทดสอบและการประเมินต่าง ๆ มีหลักการสำคัญ 4 ประการ

1. พัฒนาสิ่งที่ต้องการพัฒนา โดยให้ยุทธศาสตร์แก่ผู้เรียน สำหรับกำกับดูแลตนเอง และสร้างความหมายของเรื่องที่ศึกษาด้วยตนเอง
2. ผู้เรียนและผู้สอนรับผิดชอบร่วมกันในการให้ได้มาซึ่งยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม
3. การมีส่วนร่วมของผู้เรียนโดยการแสดงออก

4. ผู้สอนต้องถ่ายโอนการควบคุมบทสนทนาให้ไปสู่ผู้เรียน (Palincsar & Brown, 1984; Palincsar, Ransom, & Derber, 1988/1989)

การสอนแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน สามารถปรับความยืดหยุ่นสูงไปสู่สถานการณ์การเรียนการสอนในระดับความรู้ ความสามารถได้ทุกระดับทุกสถานการณ์ เพื่อเป็นการสอนเสริมและการสอนในชั้นเรียนปกติก็ได้ (Lysynchuk, Pressley, & Vye, 1990)

16. การเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล (differential learning)

การเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นการสอนที่ผู้สอนเน้นให้การทำงานเชิงรุก รู้จักวางแผนการเข้าถึงผู้เรียนได้ ทั้งรายบุคคล หรือเป็นกลุ่ม มีหลักการสำคัญ 6 ประการ

1. การสอนที่มีลักษณะเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ เช่น การทำรายงานด้วยวาจา
2. การสอนการประเมินผลโดยใช้การประเมินตามเกณฑ์ หรือการทดสอบผ่านตามเกณฑ์
3. การสอนโดยวิธีการทางพหุคูณ ทั้งในเรื่องสาระ กระบวนการ และผลผลิตจากการสอนที่

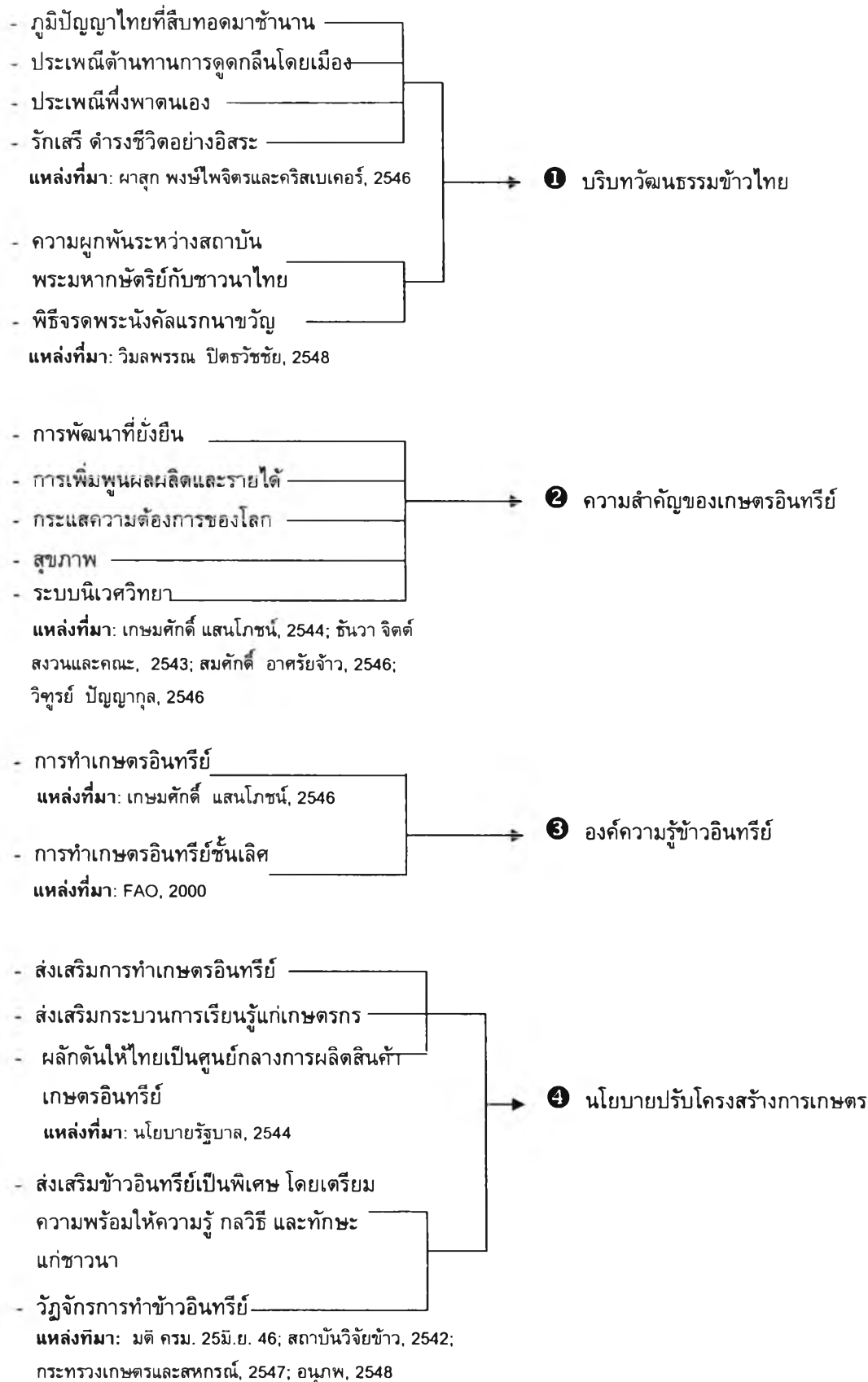
หลากหลาย

4. การสอนที่ต้องการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. การสอนที่ผสมผสานรวมกันจากการเรียนรู้ทั้งห้องเป็นกลุ่มย่อย หรือเป็นรายบุคคล
6. การสอนที่เน้นทำนุบำรุง ปลูกฝังของสิ่งมีชีวิตตามบริบทตามเกณฑ์ขั้นต่ำ (Tomlinson, 2005)

17. หลักสูตร

ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรในการฝึกอบรมชาวนาไทยโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยได้ศึกษาจากสาระสำคัญที่ได้จากแนวคิดแล้วนำพัฒนาหลักสูตรตามองค์ประกอบและพื้นฐานของหลักสูตร ดังปรากฏตามการเชื่อมโยงดังกล่าว ตามรหัสเลขที่ 1 บริบทวัฒนธรรมชาวนาไทย รหัสเลขที่ 2 ความสำคัญของเกษตรอินทรีย์ รหัสเลขที่ 3 องค์ความรู้ชาวนอินทรีย์ และ รหัสเลขที่ 4 นโยบายปรับโครงสร้างการเกษตร ตามกรอบแนวคิดในแผนภาพเดินโครงการที่ 1 ดังต่อไปนี้

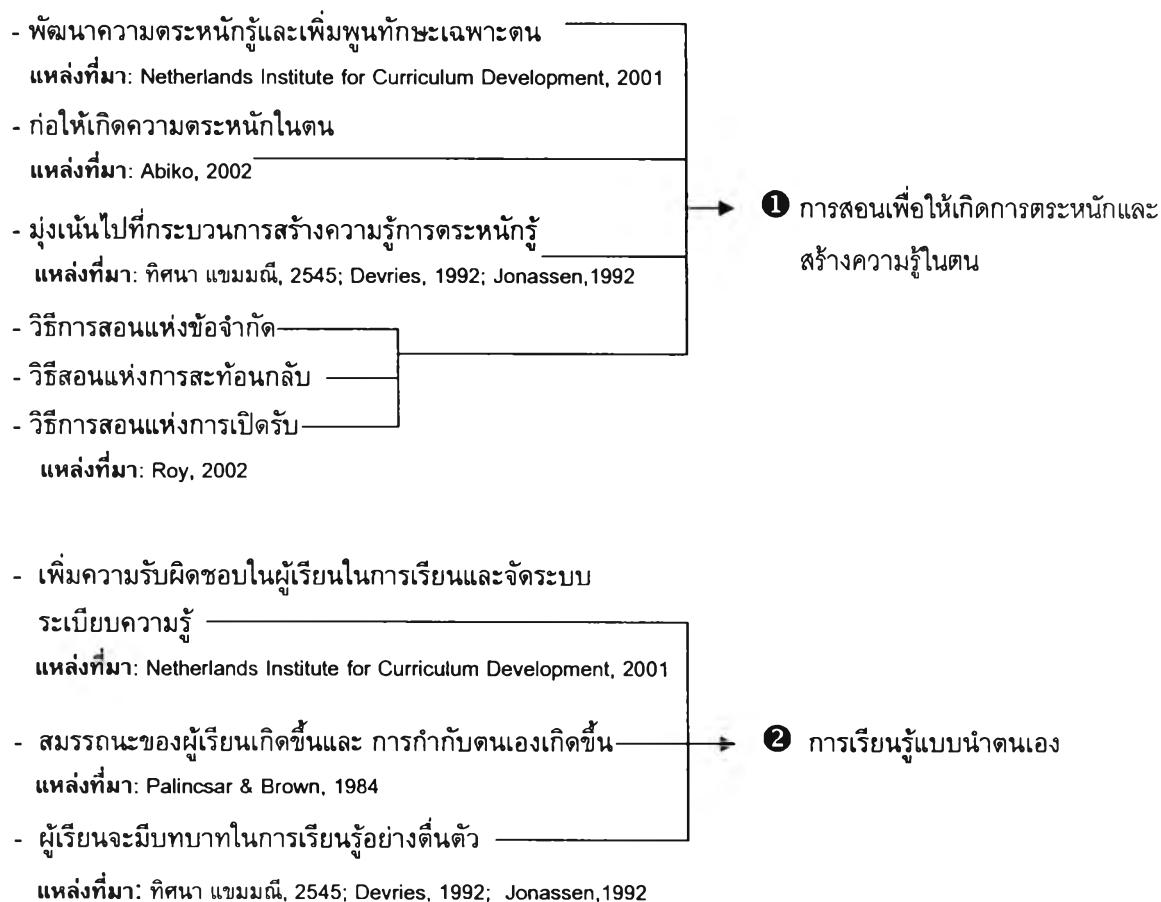
แผนภูมิที่ 1: ภาพเดนโดรแกรมแสดงการสรุปแนวความคิดหลักสูตรจากกรอบแนวคิดในการวิจัย

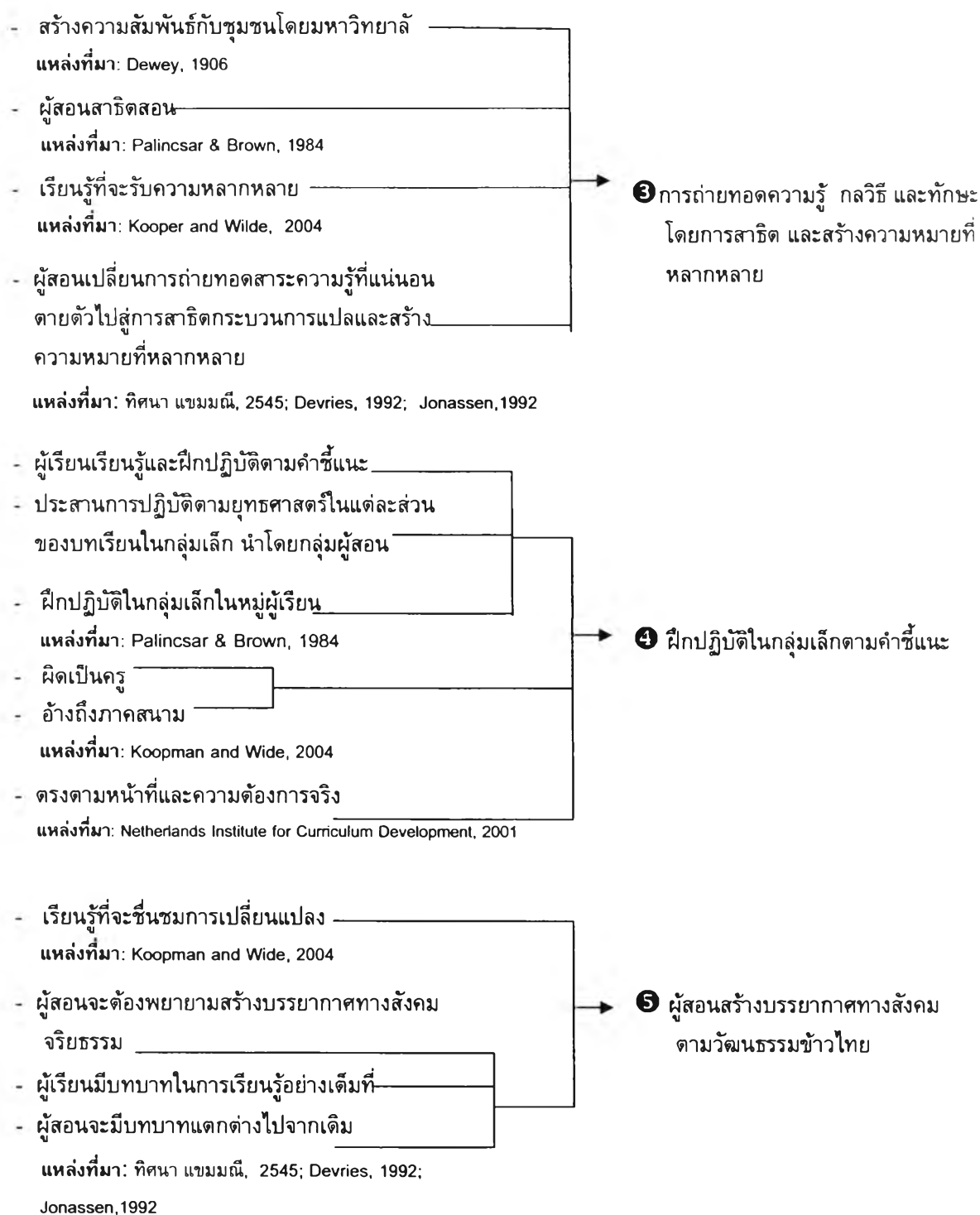

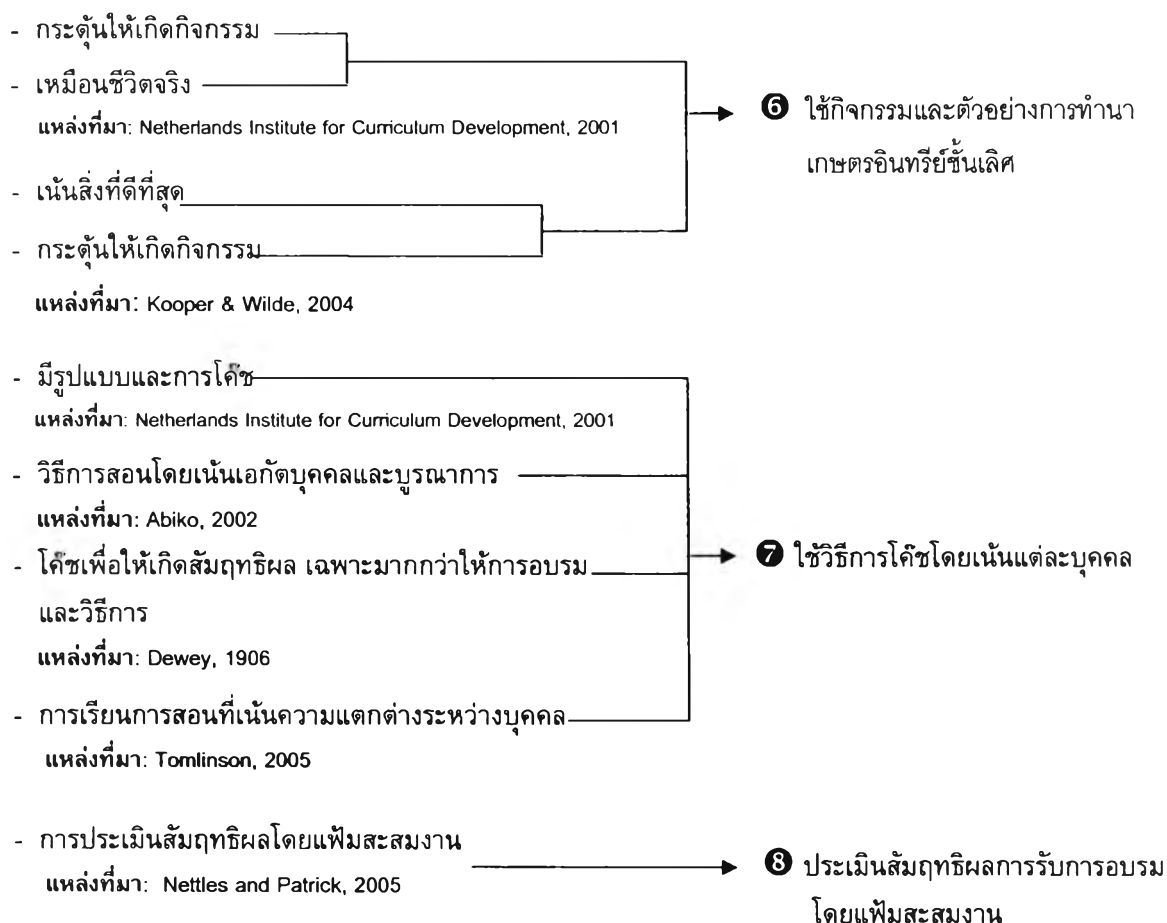
18. การสอน

ผู้วิจัยได้นำเสนอการสอนชาวนาไทยโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยได้ศึกษาจากการสอนตามหลักการสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ การสอนที่เหมาะสมกับผู้ใหญ่ การพัฒนาการสอนแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน การสอนเพื่อเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการเกษตร การสอนเพื่อการศึกษาร่วมกัน และการประเมินสัมฤทธิ์ผลโดยเพิ่มสะสมงานแล้วนำมาบูรณาการเชื่อมโยงความสำคัญ ดังปรากฏการเชื่อมโยงดังกล่าว ตามรหัสเลขที่ 1 การสอนเพื่อให้เกิดการตระหนักและสร้างความรู้ในตน รหัสเลขที่ 2 การเรียนรู้แบบนำตนเอง รหัสเลขที่ 3 การถ่ายทอดความรู้ กลวิธี และทักษะโดยการสาธิตและสร้างความหมายที่หลากหลาย รหัสเลขที่ 4 ฝึกปฏิบัติในกลุ่มเล็กตามคำชี้แนะ รหัสเลขที่ 5 ผู้สอนสร้างบรรยากาศทางสังคมตามวัฒนธรรมชาวไทย รหัสเลขที่ 6 ใช้กิจกรรมและตัวอย่างการทำนาเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ รหัสเลขที่ 7 ใช้วิธีการโค้ชโดยเน้นแต่ละบุคคล และรหัสที่ 8 ประเมินสัมฤทธิ์ผลการรับการอบรมโดยเพิ่มสะสมงาน ตามกรอบแนวคิดในแผนภาพเดนไดรแกรมที่ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2: ภาพเดนไดรแกรมแสดงการสรุปแนวความคิดการสอนจากรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลหลักการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชนที่สัมพันธ์กับการบริการวิชาการท้องถิ่นและเป็นพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นตามเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. ได้รูปแบบและสาระวิธีการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศในการทำนาข้าวตามวัฏจักรการทำข้าวอินทรีย์เพื่อเป็นฐานข้อมูลการศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์ชั้นเลิศ
3. ได้สาระวัฒนธรรมข้าวไทยที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสมเพื่อปลูกฝังแก่ชาวนาไทยในการบริการวิชาการท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
4. ได้หลักสูตรการฝึกอบรมข้าวอินทรีย์โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งทำให้เห็นภาพวัฒนธรรม ข้าวไทยและการปฏิบัติการกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏในด้านการบริการวิชาการที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นและยกระดับศักยภาพของชาวนาด้านเกษตรอินทรีย์